

Fredsbevarende regionalgeografi

Brandt, Jesper

Published in:
Geografisk Orientering

Publication date:
1984

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Brandt, J. (1984). Fredsbevarende regionalgeografi. *Geografisk Orientering*, 14(2), 261-263.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Fredsbevarende regionalgeografi

JESPER BRANDT

Undervisning i regionalgeografi foregår i dag på mange forskellige måder. Jeg vil her hæfte mig ved den klassiske regionalgeografiske metode, katalogmetoden, hvorefter den regionale beskrivelse bygges op på en systematisk gennemgang af regionens beliggenhed, relief, klima, jordbund, plantevækst, dyreliv, befolkning, erhvervsformer og kulturliv, på en sådan måde, så de eventuelle funktionsmæssige sammenhænge mellem katalogets enkelte dele kommer til at træde så tydeligt frem som muligt.

Metoden har i en længere periode af geografis historie været knyttet til naturdeterminismen som teori, dvs. at hvert led i kataloget, i sidste instans også erhvervsformer og kulturliv, opfattedes som bestemt – determineret – af de forrige led i kæden. Ifølge denne tankegang var udgangspunktet naturforholdene.

Ved i stedet at tage udgangspunkt i de samfundsmæssige forhold, først og fremmest de samfundsmæssige produktionsprocesser der foregår i regionen, kan katalogmetoden udmærket bruges som systematisk metode til uddybning af produktionsbetingelserne, som vist i fig. 1 (se også note 1). Herved kan den naturdeterministiske binding undgås samtidig med at den grundlæggende materialistiske tilgangsvinkel i metoden bevares. Hermed være også sagt, at jeg lægger megen vægt på, at regionalgeografien beskæftiger sig med de materielle sider af produktionen og dennes naturmæssige betingelser.

Hvilke krav stiller fredsarbejdet?

Når vi nu skal se på regionalgeografiens muligheder for at fungere fredsbevarende, ligger der så ikke en modsætning heri? Drejer det fredsbevarende, den mellemfolkelige forståelse, sig ikke om holdninger, om forståelse og respekt for menneskelige og kulturelle værdier, der netop ikke kommer til udtryk i en sådan produktions- og naturorienteret regionalgeografi?

Både ja og nej. Ja, fordi personkendskab – allerhelst personkontakt – spiller en vigtig rolle for elevens engagement og indlevelse i forholdene i fremmedartede områder (jvf. Dorrit Danielsens artikel s. 264). Nej, fordi kendskab til de reelle økonomiske (herunder naturmæssige) og sociale forhold givet præger elevernes bevidsthed på en måde, der også øver stor indflydelse på deres forstandsmæssige opfattelse

se/vurdering af forholdene i det pågældende område: En prægning, som når det kommer til stykket er nok så afgørende for at man kan vurdere forholdene i andre lande på en måde, der kan danne et nøgternt korrektiv til de fjendebilleder, der stilles op som led i en oprustning eller en terrorbalance.

HUMANØKOLOGISK BESKRIVELSESMETODE

1. Vigtigste produktionsprocesser, hvori indgår

- Beskrivelse af arbejdsprocesser med tilhørende
- Arbejdsmidler og
- Arbejdsgenstande

2. Systematisk uddybning af produktionsbetingelserne

A. Det stofligt-energitiske grundlag

- Naturmæssige betingelser (relief, klima m.v.)
- Naturmæssigt-sociale betingelser (f.eks. jordbund, planter, dyr, befolkning, kulturlandskab)
- Teoretisk-økologiske potentialer

B. Sociale betingelser

- Sociale produktionsfaktorer (Produktionserfaring, arbejdsdeling og -kooperation, arbejdsledende virksomhed)
- Sociale produktionsforhold (Ejendomsforhold, klasseforhold)
- Praktisk-økologiske potentialer. Oversigt over begrænsende betingelser for udvidelsen af det humane stofskifte. Påpegning af udvidelsesmuligheder.

Fig. 1. Disposition for den humanøkologiske beskrivelsesmetode. Metoden søger primært at tackle det klassiske naturdeterminisme-problem, men er herudover også velegnet til en vurdering af de årsager (af naturmæssig, social eller historisk art), der kan ligge bag forskelle mellem den faktiske produktion og dennes fordeling (»det humane stofskifte«) og de potentielle muligheder, der ligger i et område. Netop dette har betydning for en fredsgeografi, der opfatter fred som social retfærdighed.

Nogle vigtige elementer

Som vigtige korrektioner, eller tilføjelser til en regionalgeografi, der skal kunne tjene denne fredsbevarende mission, skal jeg her fremhæve 3 områder:

1. Vigtigheden af globale oversigter

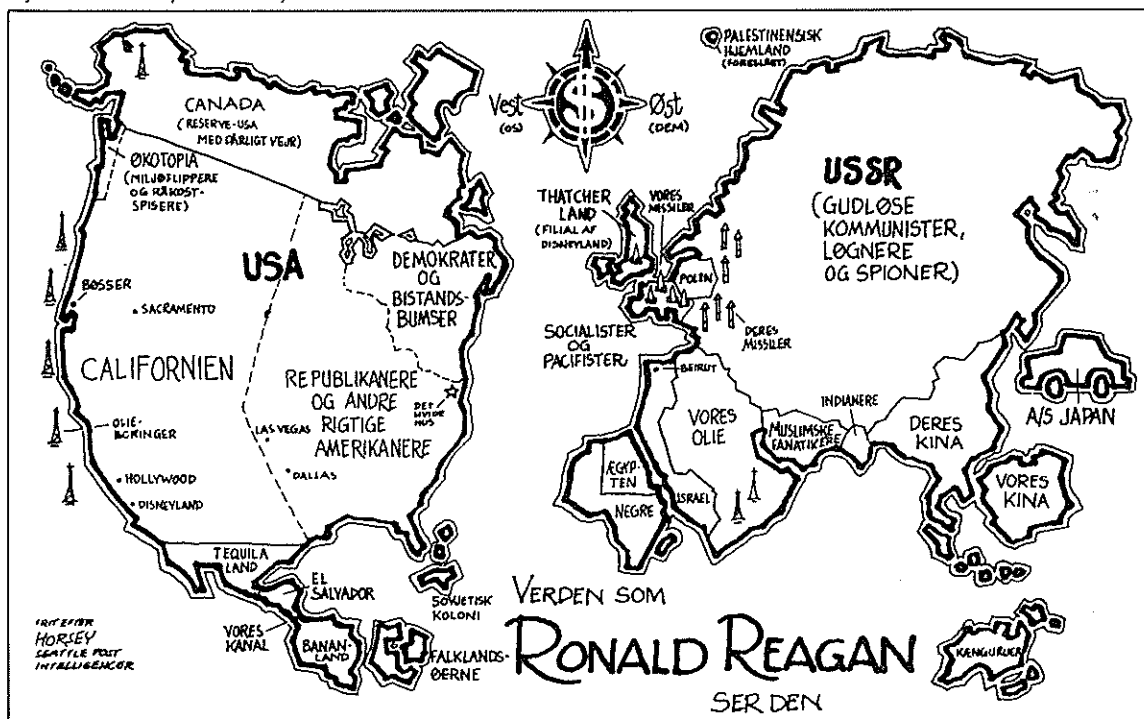
En fredsbevarende regionalgeografisk undervisning kan ikke indskrænke sig til isolerede cases på lokalt eller regionalt niveau, men bør i en vis udstrækning omfatte globale oversigter.

Vores verdensbillede spiller en større rolle end vi til daglig forestiller os, og forvriddninger i verdensbilledet har alle dage været en vigtig ingrediens i krigsforberedelser: For at skaffe kanonføde til en angrebskrig må man overbevise befolkningen om fjendens farlighed, aggressivitet og undermenneskelighed. Nok så vigtigt er det dog at overbevise om, at det faktisk lader sig gøre at besejre fjenden uden de store tab. Med andre ord at give indtryk af fundamentale svagheder, der vil kunne gøre en sejr let.

Lignende mekanismer omkring den mediemæssige prægning af verdensbilledet gør sig også gældende, når det drejer sig om ikke-militære aggressioner, f.eks. i tilknytning til udviklingen af koloniale og neo-

koloniale udbytningsrelationer: På den ene side skal de udbyttede landes umådelige rigdomme fremhæves som noget de moralsk ikke blot kan holde for sig selv, samtidig med at udbytningen søges retfærdiggjort f.eks. i form af »udviklingsbistand«; på den anden side skal de udbyttede landes generelle svaghed og vanskeligheder med at foretage sig modtræk helst også fremhæves, for at sikre sig at udbytningen fortsat opfattes som holdbar, uanset hvilke moralsk-etiske normer der udvikler sig (se fig. 2). Det sidste spiller den største rolle. Derfor tror jeg, at reel viden på det globale plan har en frigørende og samtidigt konfliktdæmpende mission. U-landenes egentlige muligheder for at frigøre sig undervurderes bevidst af medierne og i geografiundervisningen. Dette bidrager til at holde liv i mange neokoloniale konflikter. Her drejer det sig på ingen måde blot om militære sammenligninger, men i høj grad også om befolkningsmæssige, ressource- og herunder arealmæssige, produktionsmæssige, uddannelsesmæssige, handelsmæssige m.v. sammenligninger, altså sammenligninger af samfundsmæssige potentialer, som under ændrede politiske vilkår helt kan ændre de udviklingsmæssige betingelser.

Fig. 2. Ronald Reagans verdensbillede. Han er nok ikke den eneste amerikaner, der opfatter verden således. Den relativt realistiske opfattelse af de socialistiske landes styrke er givet en væsentlig baggrund for den amerikanske fredsbevægelses ulyst til at lade sig lokke ind i nye tvivlsomme oprustningseventyr. Samtidig er den tydelige negligering af u-landenes betydning på verdensarenaen nok et forhold, der reelt har bidraget til at skabe accept i den amerikanske befolkning for den voldsomme udbygning af f.eks. »rapid deployment-styrkerne«. (Styrker der hurtigt kan rykke ud i tilfælde af konflikt i et af USA's interesseområder. Sidst var styrkerne i aktion på Granada.)

2. Betydningen af fred som social retfærdighed

Opfattes fred ikke blot som fravær af åben vold, men som et spørgsmål om social retfærdighed (jvf. Martin Lyagers artikel, s. 256) bliver det vigtigt, at der til det regionalgeografiske katalog knyttes sig oplysninger, der gør det muligt at vurdere denne. Dvs. oplysninger om udviklingen i den materielle produktion og dens sociale fordeling (f.eks. i form af indkomstfordelinger), uddannelsesforhold, social-, sundheds- og kulturel service, beskæftigelsesforhold osv. Der er næppe tvivl om, at reelt kendskab til disse forhold har stor betydning for bedømmelsen af en region og vurderingen af konflikter som denne måtte være involveret i.

Når man ikke til daglig er tilbøjelig til at tillægge det så stor betydning, skyldes det nok at medierne sjældent lægger nogen vægt på det. Der er en sammenhæng mellem dette forhold og det faktum, at medieverdenen repræsenterer standpunkter og interesser, der bidrager til opretholdelse og udbygning af de fjendebillader, der er et så karakteristisk element ved, og samtidig forudsætning for, den fortsatte oprustning. Dermed er det også antydning, at netop dette måske kan tages som et indicium for betydningen af kendskab til konkrete mål for den sociale retfærdighed.

3. Betydningen af kendskab til personlige vurderinger

Selv om jeg således vil tillægge de materielle sociale forhold en væsentlig betydning i en fredsbevarende regionalgeografi, skal det ikke forstås som en opfordring til at negligere de mere personbundne, emotionelle forholds indflydelse både på den regionalgeografiske forståelse og på det fredspolitiske engagement. Dette er mildt sagt ikke den klassiske regionalgeografis stærke side. Her bør kataloget udvides med typiske person eksempler, der f.eks. kan give indsigt i en arbejdspladssituation, et familieliv, fritidsbeskæftigelse, deltagelse i sociale organisationer (f.eks. fagforeningsarbejde, naturbeskyttelsesarbejde, kvindeorganisationsarbejde, civilforsvar eller lignende), eller de unges situation (deres vurdering af personlige og sociale problemer og forestillinger om fremtiden, herunder deres forhold til atomkrigsfaren). Inddragelsen af sådanne personlige vurderinger står ikke i modstrid med fremhævelsen af de tidligere nævnte mere upersonlige emner, men kan tværtimod bidrage med at levendegøre disse.

Afslutning

En fredsbevarende regionalgeografi behøver ikke opbygges på helt nye principper. Der er faktisk et godt grundlag i centrale dele af fagets egen tradition. Men det er klart, at de korrektioner, der skal til, vil stille nye og til dels store krav til det undervisningsmateriale, der skal benyttes.

Det kræver en bevidst sammenhængende systematik i opbygningen af den regionale beskrivelse, en meget nøje udvælgelse af typiske cases, og lader sig formentlig ikke udføre som rent skrivebordsarbejde.

Heller ikke fredsbevarende regionalgeografi lader sig gennemføre med venstre hånd. □

Jesper Brandt er lektor ved Roskilde Universitetscenter.

note 1: For en nærmere diskussion af katalogmetoden og naturdeterminismen, samt en uddybning af den i fig. 1 viste regionale beskrivelsesmetode, se Jesper Brandt og Rasmus Ole Rasmussen: Humanøkologisk beskrivelsesmetode, forskningsrapport nr. 4 fra inst. f. geografi, samfundsanalyse og datalogi, RUC, 1979.

NB!

Har du husket at bestille et demonstrationsseksemplar af **GO-1?**

– den første bog i Geografforbundets geosystem for folkeskolen. *Indtil 1.4.: 49,00 kr. for enkelteksemplarer.*

NB!

Det er stadig muligt at tegne anpartar à 500 kr. i dette meget lovende geosystem. *Ring til Geografforlaget.*

NB!

Har du vist dansklærerne den lille brochure om: *»IDE-MAPPEN – supplerende arbejdsmaterialer til de første skoleår«?*

NB!

Der er mange spændende nyheder i den bestillingsbrochure fra Geografforlaget, som er indlagt i dette nummer af GO.

GO GEOGRAFFORLAGET,
5464 Brenderup, 09 - 44 16 83